พระบารมี ๑๐ ประการ

จัดพิมพ์เบ็นบรรณาการ

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

ขุนวิสิฐอุดรการ

รุวัดเจ็ดยอด อำเภอเมือง

จังหวัดเชียงราย

วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๐

พระบารมี ๑๐ ประการ

อนุสรณ์...

ขุนวิสิฐอุดรการ

การพระราชทานเพลิงศพ

ขุนวิสิฐอุดรการ

ตั้งศพ ณ วัดเจ็ดยอด อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

วันศุกร์ที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๐

๑๖.๓๐ น. นำศพออกจากที่บรรจุมายังศาลา พระสงฆ์สวดมาติกา

๒๑.๐๐ น. พระสงฆ์สวดพระอภิธรรม แสดงพระธรรมเทศนา แล้วบังสุกุล

วันเสาร์ที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๐

๑๑.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์

๑๓.๓๐ น. แสดงพระธรรมเทศนา

๑๕.๐๐ น. พระสงฆ์สวดมาติกา ถวายจตุปัจจัยไทยธรรม สวดอนุโมทนา

๑๕.๓๐ น. เคลื่อนศพไปยังฌาปนสถาน ชักบังสุกุล แล้วพระราชทานเพลิง

ขอเรียนเชิญท่านที่เคารพนับถือไปเป็นเกียรติ แก่ผู้วายชนม์ด้วย

นางทองเล็ก วิสิฐอุดรการ และบุตรธิดา เจ้าภาพ

คำนำ

"ในงานศพของฉันจัดให้มีเทศน์เรื่อง พระบารมี ๑๐ ประการด้วย" นี้เป็นคำสั่งของท่านขุนวิสิฐอุดรการ อดีตข้าหลวงประจำจังหวัดเชียงราย สั่งไว้ก่อนถึงแก่-กรรม

อาตมาภาพได้รับข่าวอนิจจกรรมของ ท่านพ่อขุนด้วยความสลดใจและอาลัยยิ่ง เพราะท่านขุนได้มีอุป-การะคุณแก่อาตมาภาพเป็นอันมาก เมื่อมาจากไปโดยไม่มีวันกลับมาในสภาพนี้อีก จึงรู้สึกว่าได้สูญเสียสิ่งนับถือในชีวิตไป

โดยที่ท่านขุนมีศรัทธาในการสร้างบารมี ๑๐ ประ-การตามลอยพระปฏิปทาแห่งพระบรมโพธิสัตว์ จึงยึดอาชีพและสถานที่อยู่สดวกแก่การบำเพ็ญประโยชน์สร้างบารมี ได้ทำราชการเจริญก้าวหน้าจนได้รับแต่งตั้งเป็นข้าหลวงประจำจังหวัดเชียงราย ทำประโยชน์แก่ประเทศชาติสนองพระเดชพระคุณ จงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์อย่างมั่นคงเมื่อหมดอายุราชการ ก็ออกมาตั้งหลักฐานทำมาหากินโดยสุจริต ณ จังหวัดเชียงรายสร้างบุญบารมีต่อไปอีกโดยไม่หยุดยั้ง การถวายทาน

รักษาศีล บวชนาค สร้างสติปัญญา มีวิริยะขันติ อดทน มีสัจจะ อธิษฐานใจมั่นคง แผ่เมตตา มีอุเบกขาความยุติธรรมเป็นศรัทธาใหญ่ของวัดเจ็ดยอด จนกระทั่งสิ้นชีวิต

ท่านขุนวิสิฐอุดรการ ได้เลือกจังหวัดเชียงราย เป็นสถานที่อยู่ตั้งหลักฐาน ไม่ยอมจากไป ณ ที่อื่น ก็เพราะจังหวัดเชียงรายเป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ ทุกด้าน ดินฟ้าอากาศพืชพรรณธัญญาหารดี บุคคลก็มีศรัทธาใจบุญสุนทาน สามัคคีพร้อมเพียงกันทำกิจการทุกอย่าง เป็นที่สะดวกสบายเหมาะแก่การสร้างบารมี

เมื่อพุทธศตวรรษที่ ๒๕ ปี พ.ศ. ๒๕๐๑ ได้ร่วมกับอาตมาภาพก่อตั้งคณะฟื้นฟูพระพุทธศาสนา ในประเทศไทยขึ้นเริ่มทำการฟื้นฟูพระพุทธศาสนา ณ วัดพระธาตุจอมกิตติ อ.เชียงแสน จ.เชียงราย จนกระทั่งเป็นวัดที่เจริญมั่นคงมาจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ นอกจากนั้นยังได้ช่วยเหลือการกุศลอื่น ๆ อีกเป็นอันมากสุดที่จะพรรณา

ด้วยเหตุที่ท่านขุนวิสิฐอุดรการได้มีศรัทธาปสาทะในการสร้างบารมี จนกระทั่งได้สั่งไว้ให้นิมนต์พระมาเทศน์เรื่อง พระบารมี ๑๐ ประการ ในงานศพของท่าน

ขุนเองเช่นนี้ อาตมาภาพพิจารณาเห็นสมควรที่จะจัดพิมพ์พระบารมี ๑๐ ประการของพระบรมโพธิสัตว์ ที่ได้ทรงบำเพ็ญมา ให้สมกุศลเจตนาของท่านขุนที่ได้ตั้งปณิธานไว้ และจะเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านตามสมควร

การพระราชทานเพลิงศพท่านขุนวิสิฐอุดรการใน วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๐ ณ เมรุวัดเจ็ดยอดเชียงราย ครั้งนี้ จึงจัดพิมพ์เรื่องพระบารมี ๑๐ ประการเป็นอนุสรณ์แก่ขุนวิสิฐอุดรการ แจกเป็นธรรมบรรณาการแก่ผู้มาในงานโดยทั่วกัน

ด้วยอำนาจแห่งบุญกุศลที่อาตมาภาพ และท่านเจ้าภาพและญาติมิตร ตลอดถึงผู้ที่เคารพนับถือในท่านขุนวิสิฐอุดรการ ได้บำเพ็ญแล้วทั้งมวลในครั้งนี้ ขอจงเป็นพลาปัจจัยส่งให้ดวงวิญญาณของท่าน ขุนวิสิฐอุดรการพึงได้รับและอนุโมทนา ยังสุคติภพยิ่ง ๆ ขึ้นไปจนถึงพระนิพพานเทอญ

พระครูสังวรสมาธิวัตร (ประเดิม)

สำนักวิปัสสนา วัดสร้อยทอง บางซื่อ กรุงเทพฯ

"ขอขอบพระคุณทุกท่านที่มาในงาน"

เจ้าภาพ

๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๐

พระบารมี ๑๐ ประการ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทธสฺส

พุทธการกธรรม

ธรรมอันเป็นเครื่องบ่มโพธิญาณ ๑๐ ประการ

---

๑. จงให้ทานโดยไม่เหลือ ดุจหม้อน้ำที่เขาคว่ำไว้ฉนั้น.

๒. จงรักษาศีลให้มั่น ดุจจามรีรักษาหาง ฉนั้น

๓. จงบำเพ็ญเนกขัมมะบารมี เป็นผู้ระอาใคร่ จะพ้นจากภพทั้งปวง ประดุจคนที่อยู่ในเรือนจำ ย่อมไม่ใยดี.. ระอา.. ไม่อยากอยู่.. แล้วแสวงหาการพ้นไปฉนั้น.

๔. จงบำเพ็ญปัญญาบารมี คือ เที่ยวถามท่านผู้รู้อยู่ทุกเมื่อ ประดุจภิกษุผู้บิณฑบาตรไปตามลำดับไม่เว้นตระกูล ทั้งชั้นต่ำ ชั้นกลางชั้นสูงฉนั้น.

๕. จงบำเพ็ญวิริยะบารมี มีความเพียรไม่ท้อถอยทุกอิริยาบถ ทุกภพ จนกว่าจะสำเร็จพุทธะ ประดุจราชสีห์มีความเพียรมั่น ทุกอิริยาบถไม่ย่อหย่อนมีใจอันประคองไว้ทุกเมื่อ ทั้งในการนั่ง ยืน เดิน ฉนั้น

๖. จงบำเพ็ญขันติบารมี คือ เป็นผู้อดทนต่อความนับถือและความดูหมิ่นของบุคคลทุกประเภท ประดุจแผ่นดินที่อดทนต่อสิ่งที่สอาดและไม่สอาดทุกชนิด (คือไม่ยินดียินร้าย) ฉนั้น

๗. จงบำเพ็ญสัจจะบารมี แม้จะถูกอสุนี ตก ณ กระหม่อมก็อย่าได้พูดเท็จด้วยอำนาจของรัก มีทรัพย์เป็นต้น ๆ ประดุจดาวประจำรุ่ง ย่อมไม่ละทางเดินของตน ไม่เดินในวิถีอื่น ย่อมเดินในวิถีของตนทุกฤดู ฉนั้น.

๘. จงบำเพ็ญอธิษฐานบารมี คือ อธิษฐานอย่างใด พึงเป็นผู้คงที่ในอธิษฐานอย่างนั้น ประดุจภูเขาที่ตั้งมั่นไม่หวั่นไหวต่อลมที่พัดมาทุกทิศ ฉนั้น.

๙. จงบำเพ็ญเมตตาบารมี คือ มีจิตคงที่ด้วยเมตตาในสรรพสัตว์ ทั้งที่เป็นผู้เกื้อกูล ประดุจน้ำที่แผ่ความเย็น ย่อมล้างมลทินคือธุลีในทั้งคนดีและคนชั่ว สม่ำเสมอกันฉนั้น.

๑๐. จงบำเพ็ญอุเบกขาบารมี คือ เป็นผู้มัธยัตในสุขและทุกข์ทุกเมื่อ ประดุจแผ่นดินที่เว้นจากการยินดียินร้าย วางเฉยในคนที่ทิ้งของที่ไม่สอาดและสอาดทั้งสองพวกฉนั้น.

ท่านผู้เจริญทั้งหลาย.. พุทธการกธรรม ๑๐ ประการนี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นนาถะของสัตว์

โลก ได้ทรงกระทำการเลือกฟั้นพระบารมี หลังจากที่ทรงได้รับพุทธพยากรณ์จากพระทศพล ผู้ทรงพระนามว่า "ทีปังกร" ในสมัยที่เสวยพระชาติเป็นพระบรมโพธิสัตว์ ทรงพระนามว่า "สุเมธดาบส" ณ รัมมนคร

ไม่ทรงพบอย่างอื่น นอกจากพระบารมี ๑๐ ประการ อันจะเป็นสิ่งที่ทำให้พระองค์ ทรงบรรลุซึ่งความเป็นโพธิ-ญาณได้ดั่งทรงปรารถนา ทรงตั้งพระทัยที่จะบำเพ็ญพระบารมีโดยยิ่งยวด ทั้งอย่างต่ำ อย่างกลาง และอย่างสูง

สาธุ / สาธุ / สาธุ /

พุทธสฺสาหสฺมิทาสีว พุทธโธเมสามิกิสฺโร.

"ข้าพเจ้าขอเป็นทาษของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าเป็นเจ้าเหนือเศียรเกล้าของข้าพเจ้า"

ควรแล้วมิใช่หรือ ที่ท่านเมธีชนผู้ใคร่ต่อการดำเนินตามรอยพระยุคลบาทจะกระทำตาม แม้ไม่ได้มาก เพียงน้อยก็ยังดี ดีกว่าไม่กระทำเสียเลย

ในการที่..นับถอยหลังไป.. ในกัลป์อันนับด้วย ๔ อสงไขยกับเศษ ๑ แสนกัลป์นั้น มีพระนครหนึ่งซึ่งมีชื่อว่า "อมรนคร" เป็นนครที่น่าทัศนา น่ายินดีรื่นรมย์เป็นยิ่งนัก

อมรนคร ไม่เงียบด้วยเสียง ๑๐ อย่าง คือกึกก้องด้วยเสียง ๑๐ ประการ สมบูรณ์ด้วยข้าวน้ำโภชนาหาร เสียง ๑๐ ประการ นั้นคือ เสียงช้าง เสียงม้า เสียงกลอง เสียงสังข์ เสียงรถ เสียงเรียกกันให้บริโภคข้าวน้ำอาหารฯลฯ

อมรนครนั้น เป็นนครอันสมบูรณ์ด้วยองค์คุณทั้งปวง สมบูรณ์ด้วยการงานทั้งหลาย สมบูรณ์ด้วยแก้ว ๗ ประการ เกลื่อนกล่นด้วยประชาชน เป็นนครอันมั่งคั่งดังเทพนคร เป็นที่อยู่ของผู้มีบุญทั้งหลาย

ณ นครนี้เองมีพราหมณ์ผู้หนึ่ง ชื่อว่า "สุเมธพราหมณ์" เป็นผู้มั่งมีด้วยทรัพย์เป็นจำนวนโกฏิ ทั้งเป็นผู้มีสติปัญญามาก แตกฉานในคัมภีร์พราหมณ์ เป็นผู้ทรงไว้ด้วยมนต์ ถึงซึ่งฝั่งแห่งไตรเพท ถึงซึ่งความสำเร็จในคัมภีร์อันว่าด้วยลักษณะและคัมภีร์อิติหาสะ

วันหนึ่ง ณ ที่อันสงัด สุเมธพราหมณ์นั่งคำนึงถึงว่า อันการเกิดแล้วเกิดเล่าในโลกนี้นั้น เป็นเหตุให้เกิดทุกข์มิรู้สิ้นสุด ความแตกแห่งร่างกายนี้ก็มีเป็นธรรมดา ความตาย

เป็นที่นำมาซึ่งความทุกข์ ในเวลาที่ยังมีชีวิตอยู่ ยังไม่ตายนั้นเล่า ก็เป็นทุกข์ อยู่ด้วยชราและพยาธิ เราผู้มีความเกิด ความแก่ ความตายเป็นธรรมดาจำต้องจักต้องแสวงหาซึ่งธรรมอันไม่รู้จักแก่ ไม่รู้จักตาย ซึ่งเป็นธรรมอันเกษมสุขดับเสียซึ่งทุกข์ร้อนทั้งปวง.."เมื่อคิดดังนี้แล้ว จึงตั้งปณิธานว่า ถึงอย่างไรก็ดี เราจักต้องไม่ใยดี ไม่มีความต้องการด้วยร่างกายอันนี้ เราจักทอดทิ้งร่างกายอันบูดเน่าอันเต็มไปด้วยซากศพนี้ไป" ทางที่จักให้สิ้นทุกข์นั้นมีอยู่ เราจักแสวงหาทางนั้น เพื่อให้พ้นจากการเกิดแก่เจ็บตายจนได้ เมื่อมีทุกข์แล้ว สุขก็ต้องมีอยู่ฉันใด เมื่อภพมีอยู่ ความไม่มีภพก็ต้องมีอยู่ฉันนั้น, เมื่อความร้อนมีอยู่ ความเย็นก็ต้องมีอยู่ฉันใด เมื่อไฟ ๓ กองมีอยู่สิ่งที่ดับไฟ ๓ กองก็ต้องมีอยู่ฉันนั้น" เมื่อความชั่วมีอยู่ ความดีก็ต้องมีอยู่ฉันใด เมื่อความเกิดมีอยู่ ความไม่เกิดก็ต้องมีอยู่ฉันนั้น, บุรุษที่ตกหลุมคูถ ได้เห็นเหมืองน้ำอันเต็มด้วยน้ำแล้ว ยังไม่ไปแสวงหาเหมืองน้ำนั้น โทษอันนั้นไม่เป็นโทษแห่งเหมืองน้ำฉันใด การชำระล้างมลทิลคือกิเลสต้องอาศัยเหมืองน้ำคือธรรมอันไม่รู้จักตาย เมื่อเหมืองน้ำคือธรรมอันไม่รู้จักตายมีอยู่ แต่

ว่าบุคคลไม่รู้จักแสวงหาเหมืองน้ำนั้น อันนั้นไม่ใช่เป็นความผิดแห่งเหมืองน้ำฉันนั้น,

เมื่อผู้ที่ถูกข้าศึกห้อมล้อมไว้ ทั้งทางที่จะหนีไปก็มีอยู่ แต่ว่าผู้นั้นไม่หนีไป อันนั้นก็ไม่เป็นความผิดแห่งทางฉันใด เมื่อบุคคลถูกกิเลสห้อมล้อมอยู่ ทั้งทางหนีจากกิเลสก็มีอยู่ แต่ว่าผู้นั้นไม่ไปหาทางนั้น อันนั้นก็ไม่เป็นความผิดแห่งทางฉันนั้น

บุรุษผู้เจ็บไข้ เมื่อหมอยามีอยู่ แต่เขาไม่ไปหาหมอยาให้รักษา อันนั้นก็ไม่เป็นความผิดแห่งหมอยาฉันใด เมื่อบุคคลถูกทุกข์บีบคั้นอยู่ ถูกความเจ็บไข้คือกิเลศบีบคั้นอยู่ แต่ไม่ไปหาอาจารย์ผู้แนะนำให้กำจัดกิเลสนั้นเสีย อันนั้นก็ไม่เป็นความผิดของอาจารย์ฉันนั้น.

บุรุษที่มีซากศพแขวนคอ เปลื้องซากศพออกเสียแล้วหนีไปได้ ก็ย่อมมีความสุขสะบายฉันใด เราก็จะทอดทิ้งร่างกายอันบูดเน่า อันเต็มไปด้วยซากศพนี้เสีย โดยไม่มีความห่วงใยฉันนั้น.

คนทั้งหลาย ได้ทอดทิ้งหญิงชาย ไร่ นา เรือกสวนไปโดยไม่มีความใยดีฉันใด เราก็จะทอดทิ้งร่างกายอันเต็ม

ไปด้วยซากศพฉันนั้น, เราจะทอดทิ้งไป เหมือนกับบุคคลที่ทอดทิ้งเว็จจกุฎีไป, เจ้าของเรือทิ้งเรือคร่าคร่าผุพังที่น้ำรั่วไปเสียโดยไม่มีความห่วงใยฉันใด เราก็จะทอดทิ้งร่างกายซึ่งมีช่อง ๙ แห่ง มีของโสโครกไหลอยู่เป็นนิตย์อันนี้ไปเสีย ให้เหมือนกับเจ้าของทิ้งเรืออันทะลุผุพังไปเสียฉันนั้น, บุรุษที่ถูกโจรไล่ติดตาม แล้วทิ้งของเสียหนีไปฉันใด เราก็จักทิ้งร่างกายอันเป็นเหมือนมหาโจรหนีไปเสียฉันนั้น...ทั้งนี้เพราะเรากลัวจะเสียกุศลธรรม.

เมื่อสุเมธพรหมณ์คิดอย่างนี้แล้วก็ตัดสินใจสละทรัพย์หลายร้อยโกฎิให้เป็นประโยชน์แก่คนอนาถาทั้งหลาย แล้วก็เข้าไปสู่ป่าหิมพานต์ฯ

ในกาลนั้น สุเมธพราหมณ์ได้สร้างอาศรมศาลาในที่ใกล้ภูเขาแห่งหนึ่ง ซึ่งมีชื่อว่าธรรมิกบรรพต อันมีอยู่ในที่ใกล้ป่าหิมพานต์ และได้สร้างสถานที่จงกรมอันปราศจากโทษ ๕ ประการ

ที่ว่าโทษ ๕ ประการแห่งจงกรมนั้น ได้แก่ความแข็งและความไม่เสมอกัน ๑ มีต้นไม้ภายใน ๑ บังคับด้วยสิ่งต่าง ๆ ๑ คับแคบเกินไป ๑ กว้างขวางเกินไป ๑ คือในพื้น

ที่ซึ่งแข็งและไม่เสมอนั้น เมื่อเดินจงกรมก็เจ็บเท้า ทำให้เท้าแตก ทำให้จิตไม่มีอารมณ์แน่วแน่ ทำให้เสียกัมมัฏฐาน ส่วนการเดินจงกรมในพื้นที่อันอ่อน อันสุขสบายนั้น กัมมัฏฐานย่อมสำเร็จเป็นอันดี เพราะฉะนั้นจึงควรทราบว่า พื้นที่อันแข็งและไม่เสมอจึงเป็นโทษอันหนึ่งดังนี้ ฯ

เมื่อมีต้นไม้อยู่ในภายใน หรือในท่ามกลาง หรือในที่สุดแห่งที่จงกรม เมื่อเดินจงกรมไปด้วยความเผลอ ต้นไม้นั้นก็จะโดนหน้าผากหรือศีรษะ เพราะฉะนั้น การมีต้นไม้อยู่ในภายใน จึงเป็นโทษข้อที่ ๒

เมื่อเดินจงกรมไปในที่อันบังด้วยสิ่งต่าง ๆ มีหญ้าและเครือไม้เป็นต้น ก็จะต้องเหยียบสัตว์ทั้งหลาย มีงูเป็นต้น ในเวลามืด สัตว์เหล่านั้นก็จะตาย หรือไม่อย่างนั้นก็จะถูกสัตว์เหล่านั้นกัดให้ถึงความตาย เหตุนั้น การมีสิ่งต่าง ๆ บัง, จึงเป็นโทษข้อที่ ๓

เมื่อเดินจงกรมอยู่ในที่จงกรมอันแคบเกินไป คือ กว้างเพียง ๑ ศอก หรือเพียงศอกคืบ เวลาพลาดล้มลง เล็บมือหรือนิ้วมือก็จะแตกไป เพราะฉะนั้นที่จงกรมแคบเกินไป จึงเป็นโทษข้อที่ ๔

เมื่อเดินจงกรมอยู่ในที่กว้างเกินไป จิตก็วอกแวกไม่มีอารมณ์แน่วแน่ เพราะฉะนั้น จงกรมกว้างเกินไปจึงเป็นโทษข้อที่ ๕

ส่วนที่จงกรมอันปราศจากโทษนั้น พึงทราบว่า ส่วนกว้างกำหนดศอกคืบ ที่ข้างทั้งสองนั้นประมาณ ๑ ศอก ส่วนยาวประมาณ ๖๐ ศอก มีพื้นที่อันอ่อนและเสมอ โรยด้วยทราย จึงจะเป็นจงกรมอันสมควร ที่จงกรมดังกล่าวนี้ย่อมเหมือนกับที่จงกรมของพระมหินทเถรเจ้า ผู้ยังความเลื่อมใสแก่ชาวลังกาทวีปที่ภูเขาเจตชคิรี ฯ

อาศรมของสุเมธบัณฑิต ที่สร้างขึ้นนั้นสมบูรณ์ด้วยคุณ ๘ ประการ เหมาะสมแก่บรรพชิตนักแล้ว สุเมธบัณฑิตก็ได้สละตนออกบรรพชาเป็นดาบส นุ่งห่มด้วยผ้าเปลือกปออันประกอบด้วยคุณ ๑๒ ประการ คือ เป็นของมีค่าน้อยควรแก่บรรพชิต ๑ อาจทำได้ด้วยตนเอง ๑ เศร้าหมองช้า แม้เวลาซักฟอกก็ไม่เนิ่นช้า ๑ เวลาใช้ขาดแล้วก็ไม่ต้องเย็บ ๑ การแสวงหาก็ง่าย ๑ เป็นของสมควรแก่ดาบส ๑ พวกโจรไม่ต้องการ ๑ เวลานุ่งห่มก็ไม่สวยงาม ๑ เป็นของนุ่งห่มเบา ๑ ให้มีความมักน้อยในเครื่องนุ่งห่ม ๑ ไม่มีโทษในการเกิด

ขึ้นแห่งปอ ๑ เมื่อหายไปก็ไม่น่าใยดี ๑ รวมเป็นคุณ ๑๒ ประการแห่งผ้าถักด้วยเปลือกปอดังนี้ ฯ

พระสุเมธดาบส มีความพอใจในการบรรพชาของตนมาก คิดว่า ..ความประสงค์ของเราสำเร็จแล้ว บรรพชาของเรางามแท้ บรรพชานี้เป็นของนักปราชญ์ทั้งหลาย มีพระพุทธเจ้าพระปัจเจกพุทธเจ้าเป็นต้นสรรเสริญ เราได้ละเพศคฤหัสถ์แล้ว เราจักกระทำสมณธรรมให้ได้ความสุขอันเกิดจากมรรคผล.

...คิดดังนี้แล้ว ก็เกิดความอุตสาหะกระทำความเพียรเจริญซึ่งสมณธรรมด้วยอิริยาบท นั่งในท่ามกลางแห่งจงกรม แลดูงดงามประหนึ่งรูปหล่อทองคำอันบริสุทธิ์ อันบุคคลตั้งไว้

พอตกเพลาเย็น ก็เข้าสู่บรรณศาลา สู่นิทราบนเตียงซึ่งถักด้วยหวายอันตั้งอยู่บนพื้นไม้ ต่อคอนรุ่งจึงตื่นขึ้นด้วยความสดชื่นแห่งธรรมชาติ จิตหยั่งสู่การพิจารณาใคร่ครวญ

..เราได้เห็นโทษในฆราวาสวิสัย จึงได้สละทรัพย์สมบัติยศศักดิ์บริวารอันหาประมาณมิได้เข้ามาสู่ป่า แสวงหาคุณธรรมสำหรับออกจากโลก แล้วก็ได้บรรพชา แต่นี้

ไป เราไม่สมควรอยู่ด้วยความประมาท เพราะมิจฉาวิตก ย่อมกีดกันผู้ละเสียซึ่งวิเวก ด้วยเราพิจารณาเห็นแล้วว่า ฆราวาสวิสัยเป็นบ่อเกิดแห่งความวุ่นวายและกังวล เราจึงได้ละเสีย.

ใคร่ครวญต่อไปว่า..บรรณศาลานี้เป็นที่ชอบใจแห่งเรายิ่งนัก พื้นมีสีดังผิวมะตูมสุขทั้งราบรื่นเป็นอันดี ฝาแห่งบรรณศาลาก็ขาวงดงามดังแผ่นเงิน ใบไม้ที่มุงก็มีสีแดงดังเท้านกพิลาบ เตียงสำหรับนิทราก็ถักด้วยหวายและมีเครื่องปูลาดอันงาม ที่อยู่แห่งเราช่างสุขสำราญ ดูช่างเป็นของดีเลิศ เหมาะสมแก่เราผู้ทรงเพศบรรพชิตฤาหนอ?

เมื่อใคร่ครวญดีแล้ว ก็แลเห็นโทษ ๘ ประการในบรรณศาลา เออ ! ก็ช่างกระไรผู้ทรงไว้ซึ่งความแสวงหาธรรมอันเป็นเครื่องบรรลุโพธิญาณอันสูงสุด เงาแห่งความเป็นอัจฉริยะฉายแสงปรากฏเรืองรองในที่ทุกแห่ง ซึ่งดวงจิตข้าพเจ้าแท้

ก็โทษ ๘ ประการในบรรณศาลาอันพระบรมโพธิสัตว์เจ้าผู้ประเสริฐพิจารณาเห็นแล้วนั้น เพื่อเป็นประโยชน์แก่เมธีชนผู้ใฝ่ใจประพฤติตาม มีอยู่ว่า

การแสวงหาด้วยทัพพสัมภาระนั้นเป็นภาระใหญ่ ๑

เมื่อหญ้าและใบไม้หรือดินตกลงมาก็ต้องจัดตั้งไว้ให้ดี ต้องมีการปฏิบัติประจำ ๑

ธรรมดาเสนาสนะย่อมสมควรแก่ผู้แก่กว่า เมื่อผู้ให้ลุกออกไปในเวลาไม่สมควรจิตใจของเราก็ไม่มีอารมณ์แน่วแน่ ๑

เป็นอันว่าการอยู่ในบรรณศาลานี้จะต้องถูกมีผู้ให้ลุกออกไป ๑

ร่างกายก็จะต้องมีสุขมากขึ้นด้วยมีเครื่องกันหนาวกันร้อน ๑

ผู้เข้าอยู่ ณ บรรณศาลานี้อาจทำความชั่วอย่างใดได้ จึงเป็นอันว่า การอยู่ในบรรณศาลาเป็นเครื่องปกปิดซึ่งความครหา ๑

การอยู่ในบรรณศาลาจะต้องมีการหวงแหนว่าเป็นของเรา ๑

การมีเคหสถานมีอยู่ การอยู่แห่งคู่ ๒ ก็จะต้องมี ๑

สัตว์ต่าง ๆ มีเล็นเลือดเป็นต้นก็จะต้องมีอยู่ ๑

ด้วยบรรณศาลาประกอบไปด้วยโทษ ๙ ประการดังนั้น

พระสุเมธดาบสผู้บรมโพธิสัตว์จึงละเสีย ออกสู่โคนไม้อันประกอบด้วยคุณ ๑๐ ประการ

ดังฤๅ ? คุณ ๑๐ ประการแห่งการอยู่โคนไม้

ความไม่ต้องริเริ่มทำสิ่งใด เป็นคุณข้อที่ ๑

การไม่ต้องปฏิบัติอย่างไร เข้าไปอยู่ได้ทีเดียว เป็นคุณข้อที่ ๒

ที่โคนไม้นั้นจะมีผู้ปัดกวาดเกลี่ยงเกลาหรือไม่ก็ตาม ก็พออยู่ได้สบายไม่มีผู้ใดแย่ง อันนี้เป็นคุณข้อที่ ๓

ที่โคนไม้นั้น ไม่เป็นที่ปกปิดความครหาติเตียนของผู้ใด เมื่อจะกระทำความชั่วในที่นั้นก็จะต้องละอาย อันนี้เป็นคุณข้อที่ ๔

ไม่ลำบากแก่ร่างกายเหมือนกับอยู่ในที่แจ้ง ๆ ซึ่งไม่มีเงา อันนี้เป็นคุณข้อที่ ๕

ไม่ต้องหวงแหนรักษาเป็นคุณข้อที่ ๗

การไม่ต้องไล่ผู้อื่นออกไปว่า เราจักกวาดแผ้วถางเหมือนกับในบ้านเรือนซึ่งทั่วไปแก่คนหมู่มาก อันนี้เป็นคุณข้อที่ ๘

การมีปีติแก่ผู้อยู่ อันนี้เป็นคุณข้อที่ ๙

การไม่มีเยื่อใยในเวลาที่ไปจากที่นั้น ไปอยู่โคนไม้อื่น ๆ จัดเป็นคุณข้อที่ ๑๐ ดังนี้ ฯ

รุ่งเช้า พระบรมโพธิสัตว์สุเมธดาบส ได้เข้าไปบิณ-ฑบาตร พอถึงหมู่บ้าน คนทั้งหลายก็ใส่บาตรด้วยความปสาทะเลื่อมใส เมื่อฉันจังหันเสร็จแล้วก็กลับสู่อาศรมจินตนาการว่า...

เราบรรพชาด้วยคิดว่า เราไม่มีอาหารเลี้ยงชีพก็หามิได้ อันผู้มีอาหารดี ๆ ย่อมมีความมั่วเมาและบริวารเจริญขึ้น ที่สุดแห่งทุกข์อันมีอาหารเป็นมูลเหตุย่อมไม่มี ถึงอย่างไรก็ดี เราก็จักสละอาหารอันเกิดจากธัญญชาติที่เราหว่านและปลูกไว้ แล้วจักเลี้ยงชีพด้วยผลไม้ที่หล่นเอง

จำเดิมแต่นั้นมา ด้วยบารมีอันกล้าแข็ง พระบรมโพธิสัตว์เจ้าได้พากเพียรเจริญบัญญัติกรรมฐาน ด้วยสมาธิจิตอันมั่นคง ก็ได้สำเร็จซึ่งอภิญญา ๕ สมาบัติ ๘ ซึ่งเป็นโลกียญาณภายใน ๗ วัน ยับยั้งอยู่ในสุขสมาบัตินั้นตามสมควรแก่อำนาจญาณสมาธิ.

กาลนั้น องค์สมเด็จพระสรรเพ็ชพุทธเจ้าผู้ทรงพระ-นามว่า ทีปังกร บังเกิดขึ้นในโลก ทรงปฏิสนธิ ทรงประสูติ ตรัสรู้ ทรงประกาศพระธรรมจักรให้เป็นไป หมื่นโลกธาตุทั้งสิ้นก็หวั่นไหว ทรงโปรดประทานเทศนาจำแนกแจกซึ่งรัตนอันประเสริฐ กล่าวคือพระธรรมแก่สัตว์โลกทั้งหลายที่มีธุลีคือกิเลศ ทรงแสดงธรรมนำสัตว์โลกทั้งหลายให้ข้ามพ้นจากโอฆะสงสารด้วยพระปรีชาญาณอันประกอบด้วยพระมหากรุณาเป็นอันมาก

จนกระทั่ง . . วันหนึ่ง . . สมเด็จพระทีปังกรทศพลญาณสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นแวดล้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์ ๔ แสนองค์ล้วนแต่พระอรหันต์เป็นบริวาร เสด็จจาริกไปโดยลำดับมรรคา เสด็จถึงพระนครหนึ่งอันมีนามว่า "รัมมนคร" แล้วเสด็จประทับอยู่ที่สุทัสสนมหาวิหาร

ชาวรัมมนครทราบแล้วพากันยินดีชื่นชมโสมนัส ต่างก็จัดไตรจีวร ดอกไม้ธูปเทียนเพื่อบูชาสักการะแด่พระพุทธเจ้าทีปังกรพร้อมด้วยเภสัชต่าง ๆ มีเนยใสและเนยข้น ฯ เป็นต้นออกจากรัมมนคร บ่ายหน้าสู่พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พากันเฝ้าองค์พระพุทธทีปังกรถวายบังคมแล้วก็บูชาด้วยดอกไม้และของหอมเป็นอันมาก แล้วก็พากันนั่งสดับพระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทีปังกรทรงประทาน เมื่อทรงแสดงจบแล้ว ก็ได้พร้อมใจกันทูลนิมนต์อาราธนาเพื่อให้เสด็จเข้าไปฉันในวันรุ่งขึ้น แล้วก็ถวายบังคมลาสู่รัมม-นคร

รุ่งขึ้นเช้าของวันใหม่ ประชาชนชาวพระนครพากันจัดแจงมหาทานและตกแต่งพระนครเสร็จแล้ว ก็พากันไปจัดแจงมรรคาซึ่งจักเป็นที่เสด็จมาของพระทศพล ที่ใดชุ่มด้วยน้ำก็ขนดินไปถม ทำที่เป็นหลุมเป็นบ่อนั้นให้มีพื้นที่ราบรื่นสม่ำเสมอ แล้วโรยด้วยทรายซึ่งมีสีดังแผ่นเงิน โปรยด้วยข้าวตอกดอกไม้นา ๆ ประการ ทั้งประดับธงช่อธงชัยสีต่าง ๆ กัน เพื่อต้อนรับถวายเป็นพุทธบูชา

ในขณะนั้น พระบรมโพธิสัตว์เจ้าสุเมธดาบสก็เหาะ

มาจากอาศรมของตน เห็นประชาชนเหล่านั้นมีความยินดีร่าเริงแผ้วถางมรรคาอยู่ก็ประหลาดใจ ลงมาจากอากาศถามคนทั้งหลายว่า มหาชนมีใจร่าเริงแผ้วถางมรรคาอยู่เช่นนี้ ทำเพื่อผู้ใด ? ชนเหล่านั้นตอบว่า พระพุทธเจ้าผู้เยี่ยมในโลก ทรงพระนามว่าทีปังกรผู้ชนะเสียซึ่งมารทั้งปวง ผู้เป็นนายของโลกได้บังเกิดขึ้นแล้วในโลก พวกเราได้ทำทางเพื่อรับเสด็จพระทีปังกรพุทธเจ้านั้น พอพระบรมโพธิสัตว์เจ้าได้ฟังคำว่าพระพุทธเจ้าดังนี้ ก็เกิดปีติขึ้นในทันใด ได้เปล่งถ้อยคำออกไปด้วยความดีใจว่า

"**พุทโธ พุทโธ**" ดังนี้ ฯ

แล้วได้ไปยืนอยู่ ณ ที่นั้นด้วยความดีใจว่า เราจะหว่านพืชไว้ในที่นี้แล้ว เราอย่าปล่อยให้โอกาศอันดีล่วงไปเสีย แล้วจึงบอกแก่ชนเหล่านั้นว่า "ถ้าพวกท่านชำระมรรคาเพื่อถวายพระพุทธเจ้า ก็จงให้โอกาสแก่เราด้วย เราจะชำระมรรคาถวายพระพุทธเจ้าเหมือนกัน" ชนเหล่านั้นก็ได้ให้โอกาส

พระบรมโพธิสัตว์ได้ชำระมรรคาเพื่อถวายพระพุทธเจ้า ทำพลางก็หน่วงเหนี่ยวเอาพระพุทธคุณเป็นอารมณ์

ด้วยคำบริกรรมว่า พุทโธ ๆ ดังนี้ ฯ

ในขณะที่พระสุเมธดาบส กำลังขนดินมาถมที่หลุมอยู่นั้น ยังมิทันเสร็จเป็นอันดี องค์พระทีปังกรสัมมาสัมพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระอรหันต์ ๔ แสนองค์ ซึ่งล้วนแต่ทรงคุณธรรมอันใหญ่ทรงอภิญญา ๖ ทั้งสิ้นก็เสด็จมาถึง หมู่เทพยดาทั้งหลายได้ทำสักการะบูชาด้วยดอกไม้ และของหอมอันเป็นทิพย์ทั้งสิ่งคีตสวรรค์ก็บรรลือถวายเสียง มนุษย์ทั้งหลายก็ได้บูชาด้วยดอกไม้และของหอมตามกำลังของตน องค์พระทศพลผู้เป็นประดุจพระยาราชสีห์ซึ่งแสดงความองอาจอยู่ที่พื้นแผ่นศิลาด้วยพุทธศิลาอันงามหาที่สุดมิได้ พระสุเมธดาบสลืมตาขึ้นดู ก็ได้เห็นซึ่งพระสรีรกายของพระทีปังกรพระพุทธเจ้า อันประกอบด้วยมหาบุรุษลักษณะ ๓๒ ประการ อสีตยานุพยัญชนะ ๘๐ ประการ พระฉัพพรรณรังสีแผ่ซ่านจากพระวรกายข้างละ ๑ วาเป็นนิตย์ ดูประหนึ่งสายฟ้าแลบในท่ามกลางนภากาศจึงคิดว่าเราจักสละชีพของเราถวายแด่องค์พระทศพล ขออย่าให้องค์พระทศพลได้ทรงเหยียบเปียกตมโคลนเลนเลย ขอจงทรงเหยียบไปบนหลังเราพร้อมด้วยเหล่าพระอรหันต์ ๔ แสนองค์ เหมือนกับเหยียบไปบนสะพาน

แก้วมณีฉะนั้นเกิด ฯ

เมื่อคิดดังนั้นแล้วก็สยายผม ปูลงซึ่งผ้าหนังเสือและผ้าอันถักด้วยเปลือกปอที่พื้นเปือกตมซึ่งมีสีอันดำ แล้วนอนทอดตัวลงที่เปือกตมนั้นประดุจทอดสะพานแก้วผลึกฉะนั้น ฯ ลืมตาแลดูพระพุทธสิริของพระพุทธทีปังกรทศพล แล้วก็คิดว่าถ้าเราจะเผากิเลสทั้งปวงให้สิ้นไป ก็จะได้เป็นสังฆนวกะ คือภิกษุใหม่ในพระสงฆ์ แล้วเข้าสู่รัมมนครแต่จะมีประ-โยชน์อันใดในการที่เราจะเผากิเลสให้สิ้นไป แล้วสำเร็จนิพพานโดยเฉพาะตน ควรอย่างยิ่งที่เราจะได้บรรลุพระปรมาภิเษกสัมโพธิญาณ เหมือนเช่นกับพระทีปังกรทศพลนี้ แล้วรื้อสัตว์ขนสัตว์นั้นสู่ธรรมนาวาพาข้ามสงสารสาครให้ถึงซึ่งพระนฤพาน อันนี้แหละจึงสมควรแก่คนเช่นเรา.

ท่านทั้งหลาย.. อภินิหารย่อมสำเร็จแก่ผู้ปรารถนาพระโพธิญาณ พร้อมด้วยธรรมโมธาน ๘ ประการ คือ ๑. การได้เกิดเป็นมนุษย์ ๒. สมบูรณ์ด้วยบุรุษเพศ ๓. มีอรหัตตูปนิสสัย ๔. ได้พบพระพุทธเจ้า ๕. ได้บรรพชา ๖. สมบูรณ์ด้วยคุณพิเศษ (มีญาณเป็นต้น) ๗. กระทำทานอย่างยิ่ง ๘. มีความปรารถนาแรงกล้า

ความปรารถนาพระโพธิญาณนั้น ถ้ายังไม่พร้อมด้วยธรรมสโมธาน ๘ ประการนี้ตราบใด ก็ยังมิอาจสำเร็จ ถ้าพร้อมด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล้ว ความปรารถนาพระโพธิญาณนั้นจึงจะสำเร็จสมดังความปรารถนา

พระบรมโพธิสัตว์สุเมธดาบสได้พร้อมด้วยธรรมสโมธาน ๘ ประการนี้แล้วจึงได้ทอดตนเป็นสะพานถวายแด่พระพุทธทีปังกรกับภิกษุสงฆ์ ๔ แสนองค์ ได้ดำเนินไปบนร่างกายของตน เพื่อปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้าในคราวนั้น.

ฝ่ายพระทศพลทีปังกรสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงเสด็จมาถึงที่นั้นแล้ว ก็ทรงหยุดประทับยืนในส่วนเบื้องบนศีรษะแห่งพระสุเมธดาบส ทรงทำประดุจบุคคลจะเปิดขึ้นซึ่งสีหบัญชรอันสำเร็จด้วยแก้วมณี ทรงลืมพระเนตรอันสมบูรณ์ด้วยวรรณประสาท ๕ ประการ ขึ้นทอดพระเนตรสุเมธดาบสผู้นอนทอดกายเหนือเปือกตม ทรงส่งอนาคตังสญาณพิจารณาไปว่า ความปรารถนาของดาบสผู้นี้จะสำเร็จหรือไม่หนอ ? ก็ทรงทราบได้ว่า ล่วง ๔ อสงไขยกับแสนกัปป นับจากนี้ไปแล้ว ดาบสนี้จะได้สำเร็จเป็นพระพุทธเจ้า ทรงพระนามว่าโคดม แล้วจึงทรงประทานลัทธเทศพุทธพยากรณ์

ในท่ามกลางประชุมชนว่า "ดูกรท่านทั้งหลาย ท่านจงพากันดูดาบสผู้มีตบะอันแรงกล้าที่ทอดกายเหนือเปือกตมนี้ นับแต่นี้ไปอีก ๔ อสงไขยกับแสนมหากัปป์ ดาบสนี้จะได้เป็นพระพุทธเจ้า ทรงพระนามว่าโคดม บังเกิดในนครกบิลพัสดุ์ พระมารดาทรงพระนามว่ามายาเทวี พระราชบิดาทรงพระนามว่า สุทโธทนราชา พระสาวกชื่ออุปติสสะ และโกลิตะ พุทธอุปฐากชื่อว่า อานนท์ มีอัครสาวิกาชื่อว่าเขมาเถรีและทุติยสาวิกาชื่ออุบลวรรณาเถรี

พระโคดมนั้นมีญาณแก่กล้าแล้วเสด็จออกสู่มหาภิ-เนษกรมณ์ ทรงตั้งมหาปธานแล้ว จะทรงรับข้าวมธุปา-ยาสที่โคนต้นนิโครธ และจะไปฉันมธุปายาสที่ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา แล้วจะเสด็จสู่โพธิมณฑลสถาน จะได้ตรัสรู้ที่โคนต้นไม้อัสสัตถะดังนี้ ฯ"

เมื่อพระทศพลทีปังกรกระทำสัทธเทศพุทธพยากรณ์แก่สุเมธดาบสและทรงสรรเสริญแล้ว ก็ทรงบูชาด้วยดอกไม้ ๘ กำมือ ทรงกระทำปทักษิณแล้วเสด็จไปแม้พระอรหันต์ ๔ แสนองค์ ก็ได้บูชาพระโพธิสัตว์เจ้าด้วยของหอมและดอกไม้ แล้วกระทำปทักษิณตามเยี่ยงอย่างพระพุทธทีปังกร

แล้วจึงไป ฝ่ายเทพยดาและมนุษย์ทั้งหลายก็ได้บูชาอย่างเดียวกัน พากันกราบไหว้แล้วจึงไป

เมื่อพระอรหันต์ทั้งปวงพร้อมกับเทพยดามนุษย์พากันไปหมดแล้ว พระบรมโพธิสัตว์จึงลุกจากที่นอนนั่งคู้บัลลังก์บนกองดอกไม้ ด้วยตั้งพระทัยว่าเราจักสร้างบารมีเทพยเจ้าในหมื่นจักรวาลร้องสาธุการว่า "ข้าแต่ท่านสุเมธดาบสบุพพนิมิตรเหล่าใดปรากฏขึ้นในเวลาที่พระโพธิสัตว์เจ้าทั้ง-หลายในปางก่อนประทับนั่งตั้งพระทัยว่า เราจะสร้างบารมีบุพพนิมิตรเหล่านั้นทั้งสิ้นก็ได้ปรากฏขึ้นแล้วในวันนี้ ท่านจะได้เป็นพระพุทธเจ้าอย่างแน่นอนโดยไม่ต้องสงสัย พวกข้าพเจ้ารู้ว่า บุพพนิมิตรเหล่านี้ปรากฏแก่ผู้ใด ผู้นั้นจะได้เป็นพระพุทธเจ้าแน่แท้."

เทพยเจ้าในหมื่นจักรวาลพากันสรรเสริญในความ - เพียรอันมั่นคงของพระบรมโพธิสัตว์นานาประการ เพราะได้ฟังพระดำรัสพุทธพยากรณ์ของพระพุทธทีปังกร ซึ่งหาผู้เสมอมิได้ มีใจเบิกบานว่า สุเมธดาบสนี้เป็นหน่อพระพุทธเจ้า เทพยดาและมนุษย์พากันแซ่ซ้องสาธุการ แสดงอาการร่าเริงประณมมือนอบน้อมเปล่งวาจาว่า... พวกเราทั้งหลาย

. . หากเราพลาดจากพระศาสนาของพระโลกนารถพระองค์นี้ ก็จะได้พบพระพุทธเจ้า คือพระสุเมธดาบสนี้ในกาลอนาคต ชนที่ข้ามน้ำเวลาพลาดท่าตรงก็ย่อมข้ามในท่าล่างฉันใด พวกเราทั้งปวงหากพลาดพระพุทธทีปังกรพระองค์นี้ ก็จะได้พบพระโคดมในอนาคตกาลภายหน้า."ฯ

พระบรมโพธิสัตว์สุเมธดาบส ได้ฟังพุทธพยากรณ์ของสมเด็จพระทีปังกรทศพลและคำพยากรณ์ ของเทพยดาในหมื่นจักรวาลแล้ว ก็เกิดความผ่องแผ้วยิ่งไปด้วยอุตสาหะคิดว่า..อันธรรมดา พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ย่อมมีถ้อยคำไม่เป็นโมฆะอันความเปลี่ยนแปลงแห่งถ้อยคำ ของพระพุทธเจ้าย่อมไม่มี ถ้าจะอุปมาแล้วก็เหมือนอย่างว่า อันการตกลงแห่งก้อนดินที่บุคคลขว้างขึ้นไปในอากาศ ย่อมตกลงที่ภาคพื้นปฐพีแน่ฉันใด ถ้อยคำของพระพุทธเจ้าทั้งหลายผู้ประเสริฐก็ย่อมเป็นของแน่นอนฉันนั้น... อันความตายแห่งสรรพสัตว์ทั้งหลายย่อมเป็นของแน่ฉันใดถ้อยคำของพระองค์ผู้ประเสริฐก็เป็นของแน่ฉันนั้น... เมื่อสิ้นราตรีแล้วการโคจรขึ้นแห่งดวงอาทิตย์ย่อมเป็นของแน่ฉันใด พระดำรัสของ

พระพุทธเจ้าทั้งหลายผู้ประเสริฐ ก็เป็นของแน่ฉันนั้น... การบันลือสีหนาทแห่งพยาราชสีห์ซึ่งออกจากที่นอนย่อมเป็นของมีแน่นอนฉันใดพยากรณ์ของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ผู้ประเสริฐ ก็ย่อมเป็นของแน่นอนฉันนั้น...เราจะต้องได้เป็นพระพุทธเจ้าแน่ ;

เมื่อมั่นใจว่าจะได้เป็นพระพุทธเจ้าแน่แท้แล้ว จึงคิดที่จะทรงไว้ซึ่งธรรมอันจะทำให้บุคคลเป็นพระพุทธเจ้า

ก็ธรรมอันจะทำให้เป็นพระพุทธเจ้า มีอยู่ในที่ไหน-หนอ ? มีอยู่ในเบื้องบนเบื้องต่ำ หรือในทิศน้อยทิศใหญ่แต่อย่างใด ?

เมื่อพระบรมโพธิสัตว์ได้คิดค้นหาธรรมอันจะทำให้เป็นพระพุทธเจ้าอยู่ ทั้งเบื้องบน เบื้องต่ำ ตลอดทั้ง ๑๐ ทิศ และตลอดธรรมธาตุทั้งสิ้น ก็ได้ประจักษ์ในทานบารมีก่อน ซึ่งเป็นทางอันใหญ่ที่ผู้แสวงหาคุณธรรมอันประเสริฐทั้งหลายในปางก่อนได้ดำเนินมาแล้ว

จึงอธิษฐานใจมั่นต่อทานบารมี ด้วยการกล่าวกับตนเองว่า... "ถ้าท่านปรารถนาโพธิญาณก็จงทำทานบารมีให้มั่นก่อน แล้วจึงจะสำเร็จได้ดังปรารถนา.." ภาชนะน้ำที่มีน้ำ

เปี่ยม เวลาบุคคลคว่ำลงไปย่อมมีน้ำไหลออกหมด ไม่รักษาน้ำไว้ได้ฉันใด เมื่อท่านเห็นพวกยาจกทั้งชั้นเลว ปานกลางตลอดถึงชั้นสูง ก็จงให้ทานโดยไม่เหลือ ดุจหม้อน้ำที่เขาคว่ำไว้ฉันนั้น.

ความปริวิตกบังเกิดขึ้นในดวงจิตว่า อันธรรมทั้งหลายที่จะทำให้เป็นพระพุทธเจ้ามีอยู่เท่านั้นหรือ ?

เมื่อคิดค้นต่อไป ก็ได้พบศีลบารมีเป็นคำรบ ๒ ซึ่งเป็นบารมีซึ่งผู้แสวงหาคุณธรรมอันประเสริฐทั้งหลาย ในปางก่อนได้อบรมสะสมมาแล้ว

จึงกล่าวกับตนเองว่า "ท่านจงยึดศีลบารมีให้มั่น ถ้าท่านปรารถนาจะให้สำเร็จพระโพธิญาณ... เนื้อจามรีได้รักษาขนหางของตนไว้โดยไม่เห็นแก่ชีวิต ไม่ยอมให้ขนหางของตนเป็นอันตรายฉันใด ท่านจงบำเพ็ญศีลทั้งหลายในภูมิ ๔ ไว้...ท่านจงรักษาศีลให้มั่น ดุจจามรีรักษาหางฉันนั้น

ความตรึกตรองเกิดขึ้นแก่พระโพธิสัตว์ เมื่อได้พบเนกขัมมบารมีเป็นคำรบ ๓ ธรรมทั้งหลายที่จะทำให้เป็นพระพุทธเจ้าย่อมไม่มีอยู่เพียงเท่านี้ พระสุเมธดาบสจึงกล่าวสอนตัวเองว่า.."นี่แน่ะ สุเมธบัณฑิต จำเดิมแต่นี้ไปท่านต้อง

บำเพ็ญเนกขัมมบารมีให้เต็มเปี่ยม ประดุจบุรุษที่อยู่ในเรือนจำ ย่อมไม่มีความยินดีในเรือนจำ มีแต่ทุรนทุรายอยากออกไปให้พ้น ไม่อยากอยู่ในเรือนจำฉันใด ถึงแม้ตัวท่านเองก็จงเห็นภพทั้งปวงเหมือนกับเรือนจำ แล้วทุรนทุรายอยากออกจากภพทั้งปวง บ่ายหน้าเฉพาะต่อเนกขัมม บรรพชาก็เหมือนกันฉันนั้น แล้วท่านก็จะได้เป็นพระพุทธเจ้า”

เมื่อได้คิดค้นต่อไปโดยเข้าใจว่าธรรมทั้งหลาย ที่จะทำให้เป็นพระพุทธพุทธเจ้าคงไม่มีอยู่เพียงเท่านี้ ก็ได้พบปัญญาบารมีเป็นคำรบ ๔ แล้วได้คิดต่อไปว่า “นี่แน่ะ..สุเมธบัณฑิต จำเดิมแต่นี้ไป ท่านต้องทำวิริยบารมีให้เต็มเปี่ยม พระยาราชสีห์มีความมั่นคงกล้าหาญทุกอิริยาบถฉันใด แม้ตัวท่านก็จงมีความกล้าหาญมั่นคง มีความเพียรไม่ย่อหย่อนทุกอิริยาบถในภพทั้งปวงฉันนั้น ท่านจะได้เป็นพระพุทธเจ้าแน่.”

เมื่อพระบรมโพธิสัตว์ได้ค้นคิดให้ยิ่งขึ้นไป โดยเข้าใจว่า ธรรมทั้งหลายอันจะทำให้เป็นพระพุทธเจ้าคงไม่มีอยู่เพียงเท่านี้ ก็ได้พบขันติบารมี อันเป็นคำรบ ๖ ได้คิดสอนตัวเองว่า “นี่แน่ะ สุเมธบัณฑิต จำเดิมแต่นี้ไปท่านต้องบำเพ็ญขันติบารมีให้เต็มเปี่ยม ท่านต้องมีความอดทนต่อผู้

ที่นับถือและดูหมิ่น คนทั้งหลายย่อมทิ้งของสกปรกบ้าง ไม่สกปรกบ้างลงในแผ่นดิน แต่แผ่นดินก็ไม่แสดงความรักหรือขัดใจ มีแต่อดทนไว้ รับไว้ ฉันใดก็ดี แม้ตัวท่านก็จงอดทนต่อการนับถือและการดูถูกดูหมิ่นฉันนั้น ท่านจักได้เป็นพระพุทธเจ้าแน่"

เมื่อพระสุเมธดาบสกำหนดแน่ในใจว่า ธรรมทั้งหลายที่จะทำให้เป็นพระพุทธเจ้ายังมีอยู่อีก จึงคิดค้นต่อไป ได้เห็นสัจจะบารมีอันเป็นคำรบ ๗ ก็คิดสอนตัวเองว่า "..ดูกร สุเมธบัณฑิต จำเดิมแต่นี้ไปท่านต้องบำเพ็ญสัจจบารมีให้เต็มเปี่ยม ถึงแม้ว่าสายฟ้าจะฟาดลงมาที่ศีรษะท่านก็ดี ท่านจงอย่าแกล้งกล่าวคำเท็จโดยเห็นแก่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง มีทรัพย์เป็นต้น ฯ ดาวประกายพฤกษ์ย่อมไม่ละทางเดินของตนทุกฤดูย่อมไม่ไปทางอื่น มีแต่ไปตามทางของตนฉันใด แม้เมื่อตัวท่านไม่ละความจริง แกล้งกล่าวคำเท็จก็ฉันนั้น ท่านก็จักได้เป็นพระพุทธเจ้าแน่"

เมื่อพระโพธิสัตว์เจ้ากำหนดแน่ในใจว่า ธรรมทั้งหลายซึ่งจักทำให้เป็นพระพุทธเจ้าคงไม่มีอยู่เพียงเท่านี้ จึงพิจารณาต่อไป ก็ได้พบอธิษฐานบารมีอันเป็นคำรบ ๘ แล้ว

ได้สอนตัวเองว่า..."นี่แน่ะ สุเมธบัณฑิต จำเดิมแต่นี้ไป ท่านต้องบำเพ็ญอธิษฐานบารมีให้เต็มเปี่ยม ท่านตั้งใจมั่นต่อสิ่งใด ก็จงอย่าหวั่นไหวในสิ่งนั้น อันธรรมดาภูเขาถึงแม้ลมพัดมาจากทิศทั้งปวงก็ไม่หวั่นไหว ตั้งมั่นอยู่ตามเดิมฉันใด แม้ท่านก็อย่าหวั่นไหวในสิ่งที่ตั้งใจฉันนั้น ท่านจักได้สำเร็จซึ่งพระสัมมาสัมโพธิญาณแน่"

ในลำดับนั้น พระสุเมธดาบสกำหนดในใจว่าธรรมทั้งหลายที่จะทำให้สำเร็จซึ่งความเป็นพระพุทธเจ้า ต้องไม่มีอยู่เพียงเท่านี้ จึงคิดค้นต่อไป ก็ได้พบเมตตาบารมีอันเป็นคำรบ ๙ แล้วคิดสอนตัวเองว่า "...ดูก่อนสุเมธบัณฑิต นับแต่นี้ไป ท่านต้องทำเมตตาบารมีให้เต็มเปี่ยม ท่านจงยึดถือเมตตาบารมีไว้ให้มั่น ถ้าท่านปรารถนาที่จะให้สำเร็จพระโพธิญาณ ...ธรรมดาน้ำย่อมเสมอกันด้วยความเย็นแก่คนเลว และคนดี ย่อมชำระล้างขุลีมลทิลทั้งของคนเลวและคนดีโดยไม่เลือกหน้าฉันใด ท่านก็จงมีเมตตาเสมอไปแก่ผู้ที่เป็นมิตรและศัตรูฉันนั้น ท่านก็จะสำเร็จเมตตาบารมีจักบรรลุซึ่ง พระสัมมาสัมโพธิ-ญาณ".

คิดค้นต่อไปอีก ด้วยมั่นใจว่ายังมีธรรมอื่นอีก อัน

เป็นทางแห่งความเป็นโพธิญาณ ก็ได้พบอุเบกขาบารมีอัน เป็นคำรบที่ ๑๐ พระบรมโพธิสัตว์สอนตัวเองว่า.. "ดูกรสุเมธบัณฑิต ท่านจงบำเพ็ญอุเบกขาบารมีให้เต็มเปี่ยม ท่านต้องมีใจเป็นกลางทั้งในสุขและทุกข์ ธรรมดาแผ่นดิน เมื่อมีผู้ทิ้งของไม่สอาดและสอาดลงไปก็เป็นกลางอยู่ฉันใด เมื่อท่านมีใจเป็นกลางอยู่ในสุขและทุกข์ก็ฉันนั้น ท่านจักได้สำเร็จอุเบกขาบารมีถึงซึ่งพระสัมมาสัมโพธิญาณ" ดังนี้ ฯ

ลำดับนั้น พระโพธิสัตว์สุเมธดาบส ใคร่ครวญพิจารณาต่อไปว่าพระโพธิสัตว์ทั้งสิ้นในโลกนี้ ต้องบำเพ็ญธรรมอันทำให้เป็นพระพุทธเจ้า อันจักให้สำเร็จพระโพธิญาณ ธรรมเหล่าอื่นที่นอกจากบารมี ๑๐ เหล่านี้ย่อมไม่มีในเบื้องบน ในอากาศ หรือภายใต้พื้นปฐพี หรือในทิศทั้งหลาย ย่อมมีอยู่ภายในเนื้อหนังของเรา นั่นเอง.

พระสุเมธดาบสได้เห็นบารมี ๑๐ นั้นตั้งอยู่ในหทัยอย่างนี้แล้ว ก็ตั้งใจมั่นต่อการบำเพ็ญบารมีทั้ง ๑๐ พิจารณาแล้วพิจารณาเล่า พิจารณากลับไปกลับมาคิดค้นบารมีทั้ง ๑๐ ประดุจบุคคลทำซึ่งยอดเขาสิเนรุราชให้เป็นเครื่องกวน แล้วกวนมหาสมุทรในจักรวาลฉันนั้น..ฯ

ด้วยอำนาจธรรมเดชานุภาพของพระบรมโพธิสัตว์ สุ-เมธดาบส ที่พิจารณาตรึกตรองซึ่งบารมี ๑๐ นั้น พื้นพสุธาทั้งหมื่นโลกธาตุก็กัมปนาทหวาดไหว ชาวรัมมนครก็ไม่อาจจะดำรงตนอยู่ได้ ได้พากันล้มสลบไปเหมือนกับศาลาใหญ่ที่ถูกลมพัดฉะนั้น

มหาชนชาวพระนครพากันตระหนกตกใจ รีบพากันไปเฝ้าองค์พระทศพลทีปังกร แล้วกราบทูลถามซึ่งเหตุนั้น

สมเด็จพระทีปังกรพุทธเจ้าผู้ประเสริฐด้วยคุณธรรมทั้งปวง จึงทรงพระกรุณาพยากรณ์ว่า ... "ท่านทั้งหลายอย่ากลัวเลย ภัยซึ่งเกิดจากแผ่นดินไหวใหญ่นี้ไม่มีแก่ท่าน สุเมธบัณฑิตที่เราได้พยากรณ์ไว้ในวันนี้ว่า จักได้เป็นพระพุทธเจ้าทรงพระนามว่าโคดม ในอนาคตกาลนั้นได้กระทำการเลือกเฟ้นบารมี ด้วยธรรมเดชานุภาพแห่งสุเมธบัณฑิตที่ได้เลือกเฟ้นสอดส่องธรรมนั้น จึงได้บันดาลให้หมื่นโลกธาตุทั้งสิ้น เกิดหวั่นไหวครวญครางอย่างนี้" ดังนี้

มหาชนทั้งปวงได้สดับพระดำรัสของพระทีปังกรพุทธ-เจ้าดังนั้นแล้ว ก็มีใจผ่องแผ้วร่าเริงยินดี ถือเอาซึ่งดอกไม้

และของหอมออกจากรัมมนครไปยังพระโพธิสัตว์เจ้าบูชาด้วยดอกไม้แล้วจึงพากันไหว้อำลากลับเข้าสู่รัมมนคร

เทวดาในหมื่นจักรวาลก็ได้ประชุมกันบูชาพระโพธิสัตว์ด้วยดอกไม้และของหอมอันเป็นทิพย์ กล่าวคำสรรเสริญเป็นต้นว่า "ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าสุเมธดาบสวันนี้ท่านได้ตั้งความปรารถนาอันใหญ่ไว้ในที่ใกล้พระบาทของ องค์พระทีปังกรศาสดาความปรารถนาอันนั้นจงสำเร็จแก่ท่านโดยไม่มีสิ่งใดขัดขวาง ท่านจงทำบารมีให้เต็มเปี่ยมโดยพลัน จงได้ตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณเถิด"

ฝ่ายพระโพธิสัตว์ซึ่งเทพยดาทั้งหลายสรรเสริญแล้ว ก็มั่นใจว่า เราบำเพ็ญบารมี ๑๐ ให้เต็มเปี่ยมแล้ว ก็จักได้สำเร็จสัมมาสัมโพธิญาณในที่สุดแห่ง ๔ อสงไขย กับเศษแสนกัปป์ เมื่อมั่นใจโดยยิ่งเช่นนี้แล้ว ก็เหาะกลับไปสู่ป่าหิมพานต์ ฯ

ความเป็นมาแห่งบารมี ๑๐ ประการก็จบลงด้วยประการฉะนี้.ฯ

บรรทึกโดยอุ.จำลองลักษณ์ คงสาหร่าย
12 ธันวาคม 2509

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ดุสิตสัมพันธ์

สำนักงานใหญ่ เลขที่ ๑๐/11-12 ถนนกรุงเทพฯ-นนทบุรี พระนคร • สำนักงานสาขา เลขที่ 779 ตึกอาคารออมสิน [illegible]

นายจรัญ จันทร์ปรุง : ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา

โทร. 47504—49581 พ.ศ. 2510